

פסקים - חיפוש פסקי דין

[חיפוש מתקדם](#)

לדף הבית « » ; רע"א 1759/93 שמעון כהן פטריות עמק איילון בע"מ נגד בנק הפועלים בע"מ בבית המשפט העליון בירושלים כבוד הש' לפני הנשיא מ' שמגר, השופטים ג' ברך, צ' טל פסק - דין 18.01.94

רע"א 1759/93 שמעון כהן פטריות עמק איילון בע"מ - נגד - בנק הפועלים בע"מ בבית המשפט העליון בירושלים לפני הנשיא מ' שמגר, השופטים ג' ברך, צ' טל פסק - דין ..

רע"א 1759/93

- 1. שמעון כהן
- 2. פטריות עמק איילון בע"מ

נגד

בנק הפועלים בע"מ

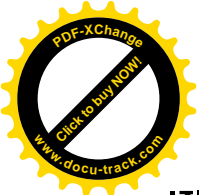
בבית המשפט העליון בירושלים

[17.10.93, 18.1.94]

לפני הנשיא מ' שמגר, השופטים ג' ברך, צ' טל

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים מיום 1.3.93 בת.א. 771/92 המרצה 2152/93, שניתן על ידי כבוד הנשיא ו. זיילר

עו"ד עמי סביר - בשם המבקשים
עו"ד שמעון פיינברג - בשם המשיב

1. בקשת רשות ערעור בה דנו כערעור ברשות על החלטתו של בית המשפט המחוזי בירושלים, אשר קבע כי חוב המערער הראשון (להלן: "המערער") למשיב אינו נובע מעיסוקו כחקלאי, ולכן אין לראותו כנכלל בגדר הוראות חוק ההסדרים במגזר החקלאי משפחתי, התשנ"ב-1992 (להלן: "חוק ההסדרים").

2. העובדות הצריכות לענייננו הן כדלקמן:

המשיב הגיש נגד המערער בבית המשפט המחוזי בירושלים תביעה בסדר דין מקוצר, וזאת בגין הלוואות שנתן לו וטרם נפרעו, חרף העובדה שלטענת המשיב הגיע מועד פרעונו. תביעה זו הוגשה גם נגד חמישה ערבים להלוואות וביניהם המערער השניה.

המערערים פנו לבית המשפט בו הוגשה התביעה בבקשה על דרך המרצה, וביקשו שבית המשפט יורה על העברת ההליכים בתביעה נגדם ל"משקם" כמשמעותו בחוק ההסדרים. טענתם היתה, כי נתמלאו הדרישות הקבועות בחוק ההסדרים ובשל כך על בית המשפט להיענות לבקשתם.

לגישת המערערים, החוב עליו חלות ההוראה בדבר הפסקת ההליכים הקבועה בסעיף 7 לחוק ההסדרים וההוראה בדבר העברת הדיון ל"משקם", הוגדרו בסעיף 1 לחוק כ"חוב בסיסי" וזה, על פי הגדרתו (טרם לתיקון שפורסם בס"ח התשנ"ג-178, 1993), היינו:

"חוב שנוצר בתקופה שנסתיימה ביום הקובע, או חוב שנוצר לשם פרעון חוב כאמור, או חוב כאמור שנקבע בפסק דין גם אם ניתן לאחר היום הקובע, והוא אחד מאלה:

(1) חוב של אגודה חקלאית;

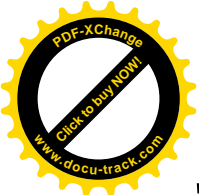
(2) חוב של ארגון חקלאי;

(3) חוב של גורם חקלאי, למעט אגודה חקלאית וארגון חקלאי, הנובע מעיסוקו כחקלאי".
לטענתם, החוב בו עסקין נופל למסגרת הגדרה זו.

3. בית המשפט המחוזי קבע כי על מנת שהמערערים יכנסו למסגרת החוק, ולצורך הקפאת ההליכים, עליהם להראות כי החוב בעניינם הוא חוב בסיסי.

לשם כך עליהם להוכיח שני תנאים מצטברים: ראשית, שהחוב נוצר במסגרת התקופה הנקובה בחוק; שנית, שהמערער הוא גורם חקלאי וההלוואות שניתנו לו נבעו מעיסוקו כחקלאי. מסיבה זו פוצל הדיון ונקבע כי תחילה ידון בית המשפט בהוכחתו של התנאי השני, שכן אם המערער אינו עומד בדרישות תנאי זה, ממילא אין הוא יכול לטעון לתחולתו של החוק.

לצורך הדיון הסכימו הצדדים על העובדות הבאות:

נתבע הינו חבר במושב משמר איילון שהוא אגודה שיתופית חקלאית.

[ב] הנתבע הוא מנהל ובעל-מניות שליטה בחברה בשם 'פטריות עמק איילון בע"מ' (להלן: החברה) העוסקת בגידול ושיווק פטריות במושב משמר איילון ומחוצה לו.

[ג] אין חולק כי המכתבים הרצופים לתצהירהבנק והמיומר בהם שהוצאו על ידי הנתבע או מטעמו או מטעם החברה, הם מכתבים שאכן הוצאו.

[ד] החברה הוקמה ב-1985, חשבון הבנק ע"ש החברה נפתח באוקטובר 1987. החשבון הפרטי נפתח ב-1979 והנתבע פעל במסגרתו לצורך עיסוקיו, הן כמנהל ובעל מניות בחברה והן במסגרת פעילות החברה עצמה, זאת בין לפני פתיחת חשבון החברה בין לאחריו.

[ה] הנתבע אינו עוסק בפעילות אחרת פרט לעיסוקו בגידול ושיווק פטריות במסגרת החברה.

החברה עוסקת אך ורק בגידול ושיווק פטריות.

[ו] הנתבע איננו רשום כעוסק במע"מ באופן פרטי להבדיל מהחברה.

[ז] ההלוואות בסך 475,000 ש"ח ו-205,000 ש"ח ניתנו במאי 1991 ע"ש שמעון כהן בלבד הנתבע) והחברה ערבה להלוואות אלו.

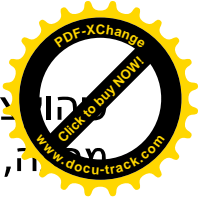
[ח] אין חולק שהנתבע נטל את כספי ההלוואות והפקידן בחשבון החברה כדי שישמשו למטרותיה בלבד.

בא כוח המערערים טען בסיכומיו בבית המשפט המחוזי, כי החוב שחב המערער למשיב עונה על דרישות התנאי השני שבהגדרת חוב בסיסי, כפי שהגדירו בית משפט קמא, שכן המערער הוא "חקלאי בעיסוקו ובמקצועו", ובשל כך הוא עונה על הגדרת "גורם חקלאי" כהגדרתו שבסעיף 1 לחוק. זאת ועוד, במקרה זה מתקיימת גם הדרישה שהחוב (אותו לקח המערער) נובע מעיסוקו של המערער כחקלאי.

כנגדו טען בא כוח המשיב כי המערער אינו חקלאי כמשמעותו בחוק, וזאת בשל כך שאינו עוסק ביצור תוצרת חקלאית. טענתו היתה, כי מן העובדות המוסכמות עולה כי המערער פעל במסגרת חברת פטריות עמק איילון בע"מ, עבור החברה וכמנהל בחברה, כלומר עסק ביצור תוצרת חקלאית כשלוח של החברה, ולכן פעולתו מחייבת ומזכה את החברה ולא אותו. זאת ועוד, החוב בגין ההלוואה אינו נובע מעיסוקו של המערער כחקלאי.

4. בית המשפט המחוזי פסק כי את המונח "חקלאי" יש לבדוק לאור ההגדרה הקבועה בסעיף 1 לחוק ההסדרים, הקובעת כי "חקלאי" הוא:

"יחיד העוסק בייצור תוצרת חקלאית, שהוא בעל זכויות בקרקע, לרבות זכות שימוש,

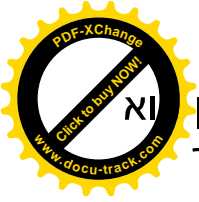

צתה לו מיכסת מים למטרת חקלאות, או שהוא בעל זכות מהמדינה לאדמות
ה, למעט יחיד כאמור שהוא חבר או שותף או בעל אמצעי שליטה בתאגיד
מהמפורטים בחלק ב' לתוספת השניה;" בית המשפט אמר כי לאור הגדרה זו יש צורך
"שתתמלאנה לא מעט עובדות" על מנת שאדם הטוען להיותו חקלאי יכנס לגדר המונח
כהגדרתו בחוק, ובמקרה זה לא נראה כי המערער עומד בתנאים אלה, שכן לדברי בית
המשפט "אילו הייתי צריך להכריע את השאלה על בסיס זה היה דין הבקשה להידחות
כבר בשל כך". יחד עם זאת, בסופו של דבר מגיע בית המשפט למסקנה כי המערער הוא
"חקלאי", וזאת לאור מסגרת הטיעונים הצרה אותה העלה המשיב בסיכומיו ולאור
העובדות המוסכמות על הצדדים. בית המשפט גרס, כי המשיב ריכז את כל טיעוניו "אך
ורק בשאלה אם היותו של אדם שלוח מוציאה אותו בהכרח מכלל ההגדרה של 'חקלאי'
כמשמעותה בחוק". לדעת בית המשפט אין די בהיות המערער שלוח בלבד, של החברה
העוסקת ביצור תוצרת חקלאית, על מנת להוציאו מגדר ההגדרה. הדוגמה אותה הביא
בית המשפט היא של רופא השולט ומנהל בית חולים.

"כשיישאל מי שיישאל אם אותו רופא עוסק ברפואה, לא יעלה על דעת איש לאמר שהוא
איננו עוסק ברפואה רק משום שהמסגרת הארגונית בתוכה הוא עוסק היא בית החולים,
או שהוא מנהל ובעל מניות באותו בית חולים. התשובה לא תשתנה גם אם יתברר
שלעניינים שונים הרופא הוא שלוחו של בית החולים ב'אספקת רפואה' לנזקקים וכי
הנזקקים לשירותי בית החולים משלמים תמורה לבית החולים ולא לרופא, זאת משום
שפעילות הרופא היתה פעילות של שלוח עבור בית החולים. התשובה תשתנה כמובן אם
יתברר שבפועל אין אותו רופא עוסק ברפואה".

אולם, מסקנתו של בית המשפט המחוזי היתה, כי איננו עוסקים ב-"חוב בסיסי" כהגדרתו
בחוק ההסדרים, וזאת מכיוון שהוא אינו נובע מעיסוקו של המערער "כחקלאי". בקביעת
מסקנה זו התבסס בית המשפט על העובדה המוסכמת על הצדדים, שסומנה בסעיף ח',
והיא "שאין חולק שהנתבע נטל את כספי ההלוואות והפקידן בחשבון החברה כדי
שישמשו למטרותיה בלבד". לגישת בית המשפט, המונח "חקלאי" מוגדר בסעיף 1 לחוק
כ"יחיד העוסק ביצור תוצרת חקלאית...". ומכאן, המשמעות היא כי רק חוב הנובע
מהיותו של המערער "יחיד העוסק ביצור תוצרת חקלאית..." , יהיה חוב בסיסי (אלא אם
כן נקבע אחרת בחוק – לדוגמה, הקביעה לגבי התאגידים העונים על הגדרת "תאגיד
חקלאי" הקבועה בסעיף 1 והמפורטים בתוספת הרביעית לחוק). בגישתו זו הסתמך בית
המשפט על מטרת החוק, אותה הסיק בין היתר משמו הדן "...במגזר החקלאי
המשפחתי". החוק נועד להתייחס ככלל (אלא אם כן צויין מפורשות אחרת) לתא
המשפחתי הבודד ולא לחברות ולתאגידים אחרים, ולכן בהגדרת "חקלאי" הדגיש
המחוקק כי המדובר ביחיד ולא בתאגיד. בית המשפט גרס, כי לכוונת המחוקק "יש ליתן
משקל בכל פרשנות, ובמיוחד כאשר מדובר בחוק שתוצאתו פגיעה בזכויות קיימות של
נושים". לכן נקבע, כי מכיוון שנדונים חובות שאינם נובעים מעיסוקו של המערער כיחיד
אלא מפעילותו כבעל אינטרס בחברה, המזרים אליה כספים – אין לראותו כ"חוב בסיסי".

5. בבקשת הרשות לערער חוזר המערער על טענותיו בערכאה הקודמת; כן מבקש הוא
להדגיש את הדברים הבאים:

ג, הגדרת "חוב בסיסי" הקבועה בסעיף 3, כוללת שני יסודות. היסוד הראשון של המערער "גורם חקלאי" ועניינו של יסוד זה הוא בזהותו של הלווה. לצורך בדיקת הזהות, יש לפנות להגדרה הקבועה בסעיף ההגדרות.

היסוד השני לעומת זאת, הדורש כי החוב ינבע "מעיסוקו כחקלאי", אינו מתייחס לזהות המערער כי אם לעילה ממנה נבע החוב של הגורם החקלאי:

האם החוב נבע מהתעסקותו בחקלאות או מעיסוק אחר (תעשייה, שירותים וכו'); "הביטוי בו השתמש המחוקק הוא 'עיסוקו' כחקלאי במובן של התעסקות, פעילות או תחום התעסקות (דהיינו התעסקות בחקלאות ולא בתחום אחר)".

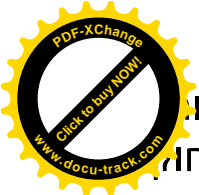
טענת המערער היא, כי הוא אינו מאבד את תוארו כ"חקלאי" רק בשל המסגרת הארגונית בה הוא עוסק. לטענתו, מקורו של החוב בהלוואות שנטל לצורך עיסוקו (במובן התעסקותו) ביצור תוצרת חקלאית, וייצור זה נעשה באמצעות המסגרת הארגונית של החברה, אשר לא עסקה בכל עיסוק אחר פרט לגידול ושיווק פטריות – בכך די כדי לענות על דרישת החוק. את טענתו זו מחזק המערער בעובדה שחברה זו היא מיום היווסדה חברה משפחתית, בשליטתו ובשליטת בת זוגו בלבד. לגישתו "החוב למשיב נובע מעיסוקו של (המערער) כיחיד לצורך מימון ייצור תוצרת חקלאית במסגרת משפטית שנקראת חברה, ודי בכך על מנת לעמוד בדרישות החוק ולהיכלל במסגרת ההגדרה של חוב בסיסי".

6. המשיב סומך ידו, לעומת זאת, על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, ומוסיף מספר דגשים:

ראשית נטען כי לאור היותו של החוק רטרואקטיבי, ולאור מטרתו הבאה לשלול זכויות מוקנות של מלווים, יש לפרשו על דרך הצמצום וכל ספק צריך לפעול לטובת המלווה אשר זכות הקניין שלו נפגעת.

שנית, פרשנות מצמצמת זו מתחייבת גם מהשוני שבין הצעת החוק לנוסחו הסופי. לטענתו, דחיית הגירסה שבהצעת החוק – אשר הגדירה חוב בסיסי כ"חוב שמקורו באשראי שניתן לגורם חקלאי מבנק לצורך ייצור חקלאי או תעשייתי..." – מביאה למסקנה שכיום, לאור הנוסח שהתקבל, הדגש אינו ב"יצור החקלאי", אשר די היה בו על מנת לענות על דרישות הסעיף כפי שנוסח בהצעת החוק (שכן לא היה צורך שהייצור יהיה דווקא של הגורם החקלאי עצמו), אלא בחוב ש"חייב לנבוע מ'עיסוקו' כחקלאי, ושה'עיסוקו' שממנו נובע החוב חייב להיות של 'הגורם החקלאי' עצמו ('עיסוקו')".

שלישית, המערער החליט להקים חברה פרטית, כך "שפרי פעילותו בתחום החקלאות יהיה שייך לאישיות משפטית נפרדת לחלוטין, וזאת בשל היתרונות (ועל אף החסרונות) שאותה צורת התאגדות מעניקה לו". לדבריו "אין כל הצדקה לאפשר למערער 'להרים את המסך' בינו לבין החברה כאשר הדבר נוח לו, במיוחד כאשר החוק מבדיל בין גורמים במגזר החקלאי שהחוק חל עליהם לבין כאלו שהחוק אינו חל עליהם".

האחרונה של המשיב היא, כי גם אם תתקבל טענתו של המערער בדבר זהו חוק בינו לבין החברה, הרי שהחברה עוסקת גם בשיווקן של הפטריות, ועל פי חוק ההסדרים חוב בסיסי אינו כולל חוב הנובע מעיסוקו של גורם חקלאי בשיווק. המשיב טוען, כי המערער לא ערך הבחנה בתצהירו בין החוב הקשור לגידול הפטריות לחוב הקשור לשיווקם ו"אשר על כן לא הונחה בפני בית המשפט קמא תשתית עובדתית מתאימה לצורך הכרה בחוב כ'חוב בסיסי'".

7. חוק ההסדרים במגזר החקלאי נחקק על רקע המשבר הקשה שפקד את החקלאות טרם חקיקתו. על כך העיד יוזם החוק, ח"כ גדליה גל, בהציגו את החוק בפני חברי הכנסת:

"מדוע החקיקה? חלפו ארבע שנים מאז החליטה הממשלה להסדיר את המשבר ולהתיר את התסבוכת במגזר ההתיישבותי. הוקמה מועצה, הוקמה מנהלה, והתוצאה, נכון להיום, דלה מאוד. בשנה האחרונה ההישגים שואפים לאפס ואלפי חקלאים, אולי עשרות אלפי חקלאים טרודים יום יום במאבק עם הבנקים, ובמקום לייצר, במקום צמיחה, הם עסוקים וטרודים בהתחמקויות ובהישרדות".

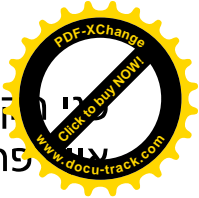
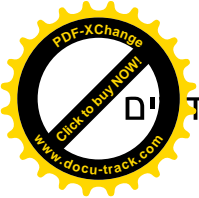
מטרת החוק היתה ליצור דרך להתרת התסבוכת אשר נוצרה במגזר החקלאי, אשר תביא לשיקומו של הענף ולהוצאתו מהמשבר אליו נקלע. מטרה זו באה לידי ביטוי גם בדברי ההסבר להצעת החוק אשר בהם נאמר:

"הצעת החוק נועדה ליצור מסגרת חדשה לפתרון המשבר הקשה ביותר אשר פוקד את כל המגזר החקלאי כבר שנים מספר. מגמתה הכללית היא לאפשר את שיקומו של המגזר החקלאי, תוך העדפת השיקום על פני הפירוק מצד אחד, והרצון להימנע מהזרמת כספים מהקופה הציבורית מצד שני. התערבות המחוקק במציאת הסדרים למגזר החקלאי נראית עתה מחוייבת המציאות ולאחר שההסדרים השונים לא הוכיחו את עצמם, והותירו את המגזר החקלאי במשבר עמוק. לעתים אף החריפוהו".

הדרך בה נקט החוק לשם פתרון הבעיה היתה ביצירת נושא תפקיד חדש בשם "משקם" – אשר סמכויותיו הן שיפוטיות וביצועיות כאחד – ותפקידו להסדיר את חובותיו של הגורם החקלאי (ראה ח' נועם, ע' נועם, "הסדרים במגזר החקלאי משפחתי" (תשנ"ב), 13, 21).

ה"משקם" מתמנה על ידי ועדה הממונה על ידי שר המשפטים, והרכבה קבוע בסעיף 2 לחוק. כאשר מוקפאים ההליכים בבית המשפט מכוח סעיף 7 לחוק ההסדרים, מתברר החוב בפני המשקם והלה מוסמך, מכוחו של סעיף 11, להסדיר את חובם של הגורמים החקלאיים, לרבות קביעת סכומי החובות, דרך פריסתם, מחיקת חלק מהחובות ואופן חלוקתם. זאת ועוד, מכוח סעיף 15 רשאי ואף חייב ה"משקם", להפחית 20% מהחוב הבסיסי של הגורם החקלאי.

8. מן האמור לעיל עולה, כי מטרת המחוקק היתה לפתור את בעייתם של החקלאים ולהקל עימם על ידי הפחתת סכום החובות בו הם חייבים בין היתר על ידי פריסתם על

קופה ארוכה. יחד עם זאת, מטרה זו אינה עומדת בפני עצמה, ואת חוק ההסדרים פרש במנותק מיתר עקרונות הפרשנות הנוהגים במשפטנו.

בהפחתת החוב ובפריסתו יש כמובן משום פגיעה בקניין של צד ג' אשר לו חב החקלאי את חובו, והדבר מהווה שינוי של ההסדר אותו קבעו הצדדים ביניהם מעיקרו. פגיעה זו היא פוסט-חוזית ולכן היא חמורה שבעתיים.

לעניין זה חשוב לזכור, כי צד ג' אינו בהכרח בנק או גוף פיננסי אחר (כפי שהתכוונו לקבוע בתחילה כאמור בהצעת החוק "חוב שמקורו באשראי שניתן לגורם חקלאי מבנק ... - מ.ש.), אלא יכול שיהא גם אדם פרטי אשר הלווה כספים לאותו גורם חקלאי לצרכי עיסוקו כחקלאי או העניק לו שירות כלשהו, ועתה מפחיתים את סכום החוב אשר לו הוא זכאי: לדוגמה, אדם פרטי אשר ביצע עבודה כלשהי עבור אותו חקלאי, או סיפק לו מצרכים, כגון הובלה או הספקת זרעים, שנעשתה לצורך פעילותו החקלאית של החייב, יקבל רק חלק מן התמורה. כדברי בית משפט זה ברע"א 3466/92 (ארטרקט אריק ומאירה בפש"ר נ. זלבסקי, עו"ד - טרם פורסם) - אמרנו על כן כי אין ספק בדבר שהפגיעה האמורה בזכות הקניין של הנושים עשויה להשפיע על דרכי הפרשנות של החוק. משמע, בפרשנות החוק עלינו לנהוג זהירות יתירה.

9. בענייננו לא ניתן לחלוק על כך שהמערער הינו "גורם חקלאי", וזאת לאור ההגדרה בה נוקט החוק בסעיף ההגדרות:

"גורם חקלאי" - אגודה חקלאית, ארגון חקלאי, תאגיד חקלאי, חקלאי, חבר באגודה חקלאית ובן זוגו".

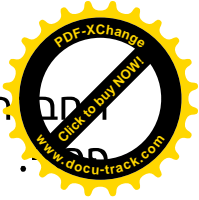
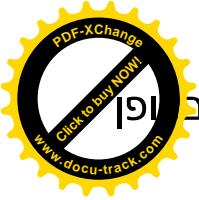
למסקנה זאת ניתן להגיע בשתי דרכים: האחת, הדרך בה הלך בית המשפט קמא, אשר קבע כי המערער הינו חקלאי, ולכן הינו "גורם חקלאי" כמשמעותו בחוק; השנייה, לנוכח העובדה שהמערער, לאור העובדות המוסכמות, הוא חבר במושב שהוא אגודה שיתופית חקלאית, ודי בכך על מנת לענות על דרישות החוק ולהיכנס לתחום ההגדרה של "גורם חקלאי".

השאלה העיקרית בעניין שבפנינו היא, האם החוב אותו חב המערער למשיב הוא חוב ה"נובע מעיסוקו כחקלאי".

10. כזכור, טענתו העיקרית של המערער לעניין זה היא, כי הוא אינו מאבד את תוארו כחקלאי רק עקב המסגרת המשפטית בה הוא פועל, שכן מקור החוב הינו עדיין בהלוואה שנלקחה לצורך יצור תוצרת חקלאית, במסגרת חברה, אשר לא עסקה אלא בגידול ובשיווק פטריות, מה גם שחברה זו היתה בבעלותם הבלעדית שלו ושל זוגתו.

דין טענה זו להידחות.

על פי העובדות המוסכמות על הצדדים, המערער וזוגתו הפכו את משקם החקלאי לחברה בע"מ בשנת 1985. שניהם בעלי המניות היחידים בה, והמערער מנהל את

החברה בפועל. זאת ועוד, המערער להבדיל מן החברה אינו רשום כעוסק במע"מ ב

בהפיכת המשק לחברה – הפך העסק המשפחתי של גידול הפטריות לחברה בע"מ שהיא כמובן בעלת אישיות משפטית נפרדת, ולכך יתרונות רבים. כך, לדוגמה, זוכה החברה להקלות בתחומי המיסוי וכך גם לא ניתן לרדת לנכסי בעלי המניות כאשר החברה נקלעת לחובות ומוכרזת כחדלת פרעון, והדברים ידועים.

יחד עם זאת, להתאגדות כחברה גם חסרונות הנובעים מכשירותה של החברה לשאת בזכויות וחובות, ומדינים שונים שחלים על החברה – אשר אינם חלים על הפרט. לדוגמה, בחוק ההסדרים במשק חל דין שונה על פרט שהוא חקלאי ועל תאגיד חקלאי, כאשר המחוקק צמצם את תחולת החוק ביחס לתאגיד חקלאי וקבע כי "תאגיד חקלאי" יחשב כ"גורם חקלאי" לצרכי החוק אך ורק אם יעמוד בתנאי הגדרת התאגיד החקלאי הקבועה בחוק, הכוללת בין היתר את הדרישה שהתאגיד יהיה בין התאגידיים המנויים בתוספת הרביעית לחוק.

מדברים אלו אנו למדים כי אילו נלקחה ההלואה במישרין על ידי החברה "פטריות עמק איילון בע"מ", הרי שהחוב בגין הלואה זו לא היה נכלל בהגדרת חוב בסיסי, שכן לצורך האמור בחוק ובתוספת לחוק החברה אינה מהווה גורם חקלאי.

11. בענייננו, מוסכם על הכל כי המערער לקח הלואה מהבנק בשמו אך העביר את הכספים לחשבונה של החברה, כאשר החברה משמשת כערבה. טענתו היא כי הדברים נעשו במסגרת עיסוקו כחקלאי.

כאמור, איני רואה מקום לקבל טענה זו. אומנם, נקודת המוצא היא כי המערער הינו גורם חקלאי כמשמעותו בחוק אך בכך אין די, שכן החוב צריך גם לנבוע מעיסוקו כחקלאי. במקרה שבפנינו הכספים לא שימשו את המערער כי אם את החברה שהינה אישיות משפטית נפרדת. אומנם, המערער הינו מנהל החברה ובעל מניות בה, אך בכך אין משום "עיסוק כחקלאי", לצרכי החוק הנ"ל בשל ההגבלות הנובעות מן ההפניה לתוספת ומן האמור בה. דברים אלו נכונים אף אם המערער עובד כחקלאי בחברה (שבה כאמור יש לו מניות) (בהנחה שהוא אף עונה על הגדרת חקלאי בחוק), מכיוון שהחוב שנוצר מההלואה ומהעברת הכספים לחברה אינו נובע מעבודתו זו. משל למה הדבר דומה? ניטול לדוגמא אדם שלו משק חקלאי בו הוא עובד, ובשל כך הוא נחשב כ"גורם חקלאי" לצורך חוק ההסדרים. אולם לאותו אדם גם מניות בחברה חקלאית כלשהי. האם ניתן לאמר שהלואה שנלקחה עבור החברה בה יש לו מניות, והחוב הנובע מהלואה זו, ייחשבו כנובעים מעיסוקו כחקלאי?

התשובה על כך שלילית, שכן בכך יש משום עקיפת כוונת החוק, אשר רצה למנוע הכללת תאגידיים במסגרתו (פרט לחריגים המנויים בתוספת).

בעובדה שהמערער, שהוא גורם חקלאי, עובד בחברה ויש לו מניות בה אין כדי לשנות מסקנה זו.

בצדק ציין בית משפט קמא, כי לאור הגדרת המונח "חקלאי" בסעיף 1 לחוק כיה העוסק ביצור חקלאי – רק חוב הנובע מהיותו של המערער "יחיד העוסק ביצור תוצרת חקלאית" יהיה "חוב בסיסי". את זאת ניתן להסיק גם מהשוני, עליו מצביעים המשיבים, בין הצעת החוק לנוסחו הסופי. בהצעת החוק הנוסח המוצע שם את הדגש על היצור החקלאי או התעשייתי (חוב בסיסי הוגדר כ"חוב... לצורך ייצור חקלאי או תעשייתי..."), אולם נוסח זה נדחה והחוק בנוסחו הסופי צמצם את התחולה לחקלאות בלבד, והעביר את מרכז הכובד מהיצור לעיסוקו של החקלאי הבודד ("הנובע מעיסוקו כחקלאי").

12. נשאלת השאלה האם במצב זה – בו המערער עובד בחברה ומזוהה עימה והוא ואשתו בעלי המניות היחידים בה – אין להרים את המסך ולזהות את החברה עם בעלי מניותיה, ובשל כך לאמר שהחוב נובע מעיסוקו של המערער כחקלאי ולכן הוא בגדר חוב בסיסי?

לעניין זה יש לזכור, כי כאשר עוסקים בחברה בעלת אישיות משפטית נפרדת, הרמת המסך, המסמל את זהותה ואישיותה הנפרדת של החברה, היא החריג ואין לעשותה כדבר שבשיגרה. יפים לעניין זה דבריו של י. כהן בספרו דיני חברות כי:

"...המחוקק ובתי המשפט הישראליים, לא הרימו את מסך ההתאגדות על נקלה. עקרון האישיות המשפטית הנפרדת השתרש, כאמור, בעולם המשפט, והפך לאחת מאבני היסוד של דיני החברות, עד כי בית המשפט קבע, לא אחת, שהוא ירים את מסך ההתאגדות רק במקרים חריגים ונדירים".

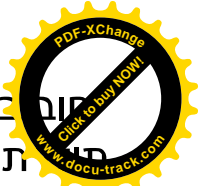
(שם, בעמ' 198). המערער ואשתו הם אומנם בעלי החברה היחידים, ומוסכם על הצדדים כי זהו כל עיסוקו של המערער, אך בכך אין די כדי להרים את מסך החברה. על מנת שיורם המסך, על המבקש להראות נסיבות מיוחדות אשר יצדיקו נקיטת צעד זה.

זאת ועוד, יש לזכור כי במקרה זה הרמת המסך מתבקשת על ידי בעלי המניות ולא על ידי הנושים. אומנם נכון, שבאופן עקרוני סעד שכזה יכול להתבקש גם על ידי בעלי המניות (ראה א' פרוקצ'יה, "דיני חברות חדשים לישראל" (תשמ"ט), 75), אך סעד כזה ינתן, רק במקרים מיוחדים, כגון במצב בו נעשה שימוש לרעה בפרגוד החברה על ידי צדדים שלישיים, או כאשר המסך מורם מכוח חוק. לא זה המקרה שבפנינו.

13. לפיכך הייתי דוחה את הערעור, מאמץ את מסקנותיו של בית המשפט המחוזי וקובע כי לאור מבנה החוק הנ"ל החוב שנלקח על ידי המערער אינו נכלל בהגדרת "חוב בסיסי".

קראתי את פסקי הדין של חברי המלומדים, ואולם דעתי אינה כדעתם.

חברי המלומד, השופט טל, מצביע על סתירה לוגית פנימית בדברי המחוקק. לדבריו, אם נפרש את המונח "הנובע מעיסוקו כחקלאי" בכפוף להגדרת המונח "חקלאי" כפי שזו מופיעה בחוק, נגיע לתוצאה לפיה חוב של "תאגיד חקלאי" לא יכלל לעולם בגידרו של

ור תאגיד בסיסי", שכן חוב של "תאגיד חקלאי" לא יכול לנבוע מעיסוקו כ"יחיד העוסק בתאגיד חקלאית". לגישתי, פרשנות דווקנית אכן עלולה להביא לידי כך שחוב שחייב תאגיד לא יכלול במסגרתו של "חוב בסיסי", אולם מן ההקשר הענייני והניסוחי נובע שלא לכך התכוון המחוקק. הרי יש לפרש חלקיו השונים של חוק באופן שיש בו במידת האפשר כדי ליישב ביניהם (UT RES MAGIT VALEAT QUAM PEREAT), ואם ניתן הדבר אין לפרש חוק באופן המונע יישומו הלכה למעשה. בהקשר זה אזכיר, כי המחוקק קבע בתוספת הרביעית לחוק שלושה גופים שיכללו בגידרו של המונח "תאגיד חקלאי", קבע ולא יוסף. מכיוון שהמערערת השניה אינה נכללת בין שלושת אלו, וההלוואה נלקחה עבודה, אין להכליל את החוב נשוא ערעור זה בגדר "חוב בסיסי". אולם, מאידך גיסא, יש ללמוד מן הנוסח שהתאגידיים הכלולים בתוספת הם בין הגורמים שהחוק יחול עליהם.

יתרה מזאת, אף אם אקבל את פרשנותו של השופט טל, עדיין אין בכך כדי לשנות מסקנתי, שכן החוב שנוצר מלקיחת ההלוואה לצרכי עיסוקה של החברה אינו נחשב כחוב שנובע מ"עיסוק בחקלאות", וזאת, מאותם נימוקים שמניתי לעיל.

השופט צ. א. טל

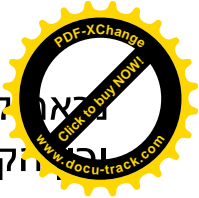
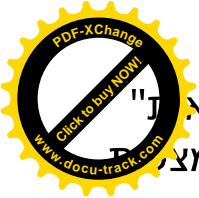
"חוב בסיסי" לפי חוק ההסדרים במגזר החקלאי המשפחתי התשנ"ב-1992 מקנה יתרונות לחייב בכך ש"המשקם" לפי אותו חוק רשאי להפחית מסכום החוב ולפרוס את פרעון יתרת החוב על פני תקופת זמן. חובותיו של המערער לבנק המשיב ייחשבו כ"חוב בסיסי" לפי חוק ההסדרים רק אם המערער הוא "חקלאי" בגדר החוק ואם ההלוואות שניתנו לו נבעו מ"עיסוקו כחקלאי". (תנאי נוסף הוא שהחוב נוצר לפני יום פלוני שהוא "היום הקובע", או לשם פרעון חוב שנוצר כך. קיומו של תנאי נוסף זה טרם נדון בבית משפט קמא).

"חקלאי" מוגדר בחוק כ"יחיד העוסק בייצור תוצרת חקלאית ...". לכן, כך קבע בית משפט קמא, התנאי של "עיסוקו כחקלאי" יש לקראו "עיסוקו כחקלאי יחיד".

בית משפט קמא מצא שהמערער הוא אמנם "חקלאי" (עמ' 5 לפסק הדין: "אני קובע שהנתבע הוא חקלאי"), אבל ההלוואות שנטל לא נבעו מ"עיסוקו כחקלאי יחיד", שכן את כספי ההלוואות העביר המערער לחברה המשפחתית (המערערת 2) שלו ושל אשתו, שבאמצעותה הוא מייצר ומשווק את התוצרת החקלאית. לפיכך דחה בית משפט קמא את בקשת המערערים לראות את חובם לבנק המשיב "חוב בסיסי". כבוד הנשיא השופט מ' שמגר רואה גם הוא את דברי בית משפט קמא מן הטעמים שפורשו בחוות דעתו.

2. בכל הכבוד הראוי, לא כן אנכי עמדי.

מוסכם על הכל שהמערער הוא "חקלאי", היינו, לפי ההגדרה בסעיף 1 לחוק, הוא "יחיד העוסק בייצור תוצרת חקלאית ...". התוצרת החקלאית שהוא מייצר היא – פטריות. אלא שמאז שנת 85 הוא מייצר פטריות אלה במסגרת העסקית של החברה המשפחתית. את ההלוואות נטל המערער לצורך גידול הפטריות. ודוק: המערער, ולא החברה.

לי שישנה סתירה פנימית בין הקביעה שהמערער "עוסק בייצור תוצרת חקלאי" הקביעה שאת ההלוואה לא נטל לצורך עיסוקו זה רק מפני שהוא עושה כן באמצעות החברה. אם מייחסים את העיסוק החקלאי לחברה, ולא למערער, נמצא שהמערער מתרוקן מעיסוקו החקלאי ונותר רק עם התארים של בעל מניות ומנהל בחברה. ואם כן – במה הוא "חקלאי"!!

סתירה זו נובעת מן ההנחה שהניח בית משפט קמא שהחברה היא העוסקת והמערער אינו אלא שלוח של החברה. הסתירה נעלמת אם נהפוך את זוית הראיה, ונראה את החברה כמכשיר כלכלי בידי המערער שהוא החקלאי והוא גם שנטל את ההלוואות מן הבנק בשמו, הוא ולא החברה. החברה המשפחתית היא כלי שבאמצעותו עוסק המערער בחקלאות.

יש לזכור שאת ההלוואות מן הבנק נטל המערער עצמו, הוא ולא החברה, עוד בשנת 91, לפני שחוק ההסדרים בא לעולם, וזאת לצורך גידול הפטריות. החוב הוא איפוא חובו כחקלאי יחיד. נכון הדבר שבכסף השתמש המערער באמצעות החברה. אבל לא נראה לי שלצורך פירוש החוק עלינו לעקוב אחר גלגולי הכסף שנטל המערער כחקלאי יחיד, ולראות למי שולמו הכספים ובאמצעות מי הוא מנצל את הכסף, כל עוד שההלוואה נלקחה לשם עיסוקו בחקלאות. נניח שהמערער היה מגדל את הפטריות באמצעות פועלים ששכרם השתלם על בסיס קבלני, ואת תוצרתו היה משווק באמצעות סוכן שיווק. האם היינו אומרים שהמערער השתמש בכסף לתשלום לקבלן-מישנה ולסוכן ולכן אין הוא "חקלאי יחיד" אלא מעין קבלן ראשי, והחקלאי האמיתי הוא הפועל והסוכן? נראה לי שהתשובה היא שלילית. באותה מידה אינני רואה שהשימוש בחברה המשפחתית ככלי ייצור ושיווק גורע מהיות המערער חקלאי, ומהיות החוב שנטל נובע מעיסוקו כחקלאי.

זאת ועוד, באופן רגיל חברה מסחרית היא הנוטלת הלוואות לשם עסקיה (לרוב, לפי דרישת הבנק בערבות הבעלים). לא כך נעשה בענין שלפנינו. המערער הוא שלווה את הכסף לצורך עיסוקו, והחברה היא שערבה לו. עצם היפוך התפקידים מלמד, לדעתי, שהחקלאי הוא המערער ואת ההלוואה נטל לשם עיסוקו שלו, כשהחברה אינה אלא המכשיר שלו. בכך נראה לי שהחוב בא במסגרת מטרת החוק הבא להסדיר חובות במיגזר החקלאי המשפחתי.

3. אוסיף ואומר, שגם פרשנות החוק, לדעתי, אינה מחייבת את המסקנה שהחוב אינו "חוב בסיסי". אבאר. סתירה דומה לזו שציינתי בתחילת דברי מצויה בגוף סעיפי ההגדרה בחוק. "חוב בסיסי" נחשב בין השאר, חוב "של גורם חקלאי למעט אגודה חקלאית וארגון חקלאי, הנובע מעיסוקו כחקלאי" (סעיף 3(1) בחוק).

"גורם חקלאי" מוגדר כ"אגודה חקלאית, ארגון חקלאי, תאגיד חקלאי, חקלאי, חבר באגודה חקלאית ובן זוגו".

אם נציב את הפיתוח של "גורם חקלאי" בתוך הגדרת החוב הבסיסי בסעיף 3(1) ונשמיט אגודה חקלאית וארגון חקלאי (מפני שנאמר בהם "למעט") נמצא קוראים את סעיף 3(1),

"חוב בסיסי ... הוא חוב ... של תאגיד חקלאי ... הנובע מעיסוקו כחקלאי."

אבל תאגיד חקלאי אינו יכול שיהיה "עיסוקו כחקלאי", מפני שחקלאי מוגדר "כיחיד העוסק בייצור תוצרת חקלאית ...". הווה אומר שאת הביטוי "הנובע מעיסוקו כחקלאי" יש להבין הנובע מעיסוקו בחקלאות, ולא כ"חקלאי יחיד".

תופעה זו של פירוש מונח שהוגדר בחוק, שלא על פי הגדרתו, איננה זרה למשפטנו. כך, למשל, נאמר בסעיף 2 לחוק הפרשנות התשמ"א-1981, שכותרתו "תחולת הגדרות שבחיקוק":

"מונח שהוגדר בחיקוק – משמעו כהגדרתו, והגדרה זו תחול גם על תקנות שהותקנו לפי אותו חיקוק וכל צורה דקדוקית הנגזרת מהמונח תתפרש לפי אותה משמעות, הכל אם אין הוראה אחרת לענין הנדון ואם אין בענין הנדון או בהקשרו דבר שאינו מתיישב עם אותה הגדרה."

(ההדגשה אינה במקור) הרי שהמחוקק צפה שימוש במונח שהוגדר – שלא על פי הגדרתו. במקרה דנן הסתירה הלוגית של "תאגיד חקלאי", שחובו נובע מ"עיסוק כחקלאי" מכניסה את הדיבור "הנובע מעיסוקו כחקלאי" לסיפא של סעיף 2 בחוק הפרשנות, היינו, פרשנות שלא על פי ההגדרה.

כך עשה בית המשפט בענין אחר:

"אם מתוך ההקשר החקיקתי מתבקש שינוי מסוים בהגדרה, יש לעשותו, אכן הביטוי "החזקה" מקבל את ציונו מההקשר המיוחד בו הוא מופיע, ואפילו במסגרת חוק העונשין הוא עשוי להיות בעל משמעויות שונות."

(ע"פ 250/84 הוכשטט נ. מדינת ישראל פ"ד מ(822, 813) 1 מול האות ב').

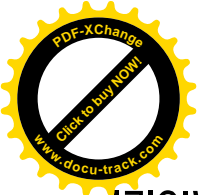
כן ראה בג"צ 338/87 מרגליות נ. שר המשפטים, פ"ד מ"ב (115, 112) 1 – ז,

מפי כבוד השופט ג' ברך

"קורה לא פעם, שאותן מילים או אותו מונח, המופיעים בסעיפים שונים של אותו חוק, סובלים ואף מחייבים פירושים נבדלים ושונים זה מזה."

וראה גם דנ"א 21/89 כהן נ. אושיות חברה לביטוח בע"מ פ"ד מ"ה (511, 499) 3 – ז, מפי כבוד השופט ד' לוין:

"דיבור המופיע בחוק פלוני יכול שיתפרש במשמעות שונה מאותו דיבור בחוק אחר. יתרה מזו, יש שאותו דיבור יכול להתפרש במשמעות שונות אפילו במסגרת אותו חוק עצמו, שכן תמיד עלינו לשוות לנגד עינינו בבואנו לפרש דבר חקיקה מהי התכלית שביקש

מרקו להשיג בקביעת כלל פלוני ומה הכוונה שנתלוותה למעשה החקיקה."

אני מציע איפוא לפרש כי הדרישה שהחוב יהא נובע מ"עיסוקו כחקלאי" תפורש מעיסוקו בחקלאות. ומכיוון שהמערער הוא לכל הדיעות "חקלאי" והחוב נוצר כתוצאה מ"עיסוקו בחקלאות", חובו יכול להיחשב כ"חוב בסיסי".

פירוש כזה נראה לי כתואם גם את שם החוק ואת מטרתו, שבא להסדיר חובות במיגזר החקלאי המשפחתי. החברה היא חברה משפחתית, של המערער ושל אשתו. היתרונות והחסרונות של צורת התאגדות כזו, שעליהם מצביע כבוד הנשיא, אינם מוציאים את העיסוק מתחום המיגזר החקלאי המשפחתי, גם בלא "הרמת המסך".

סוף דבר, הייתי מקבל את הערעור, ומחזיר את הענין לבית משפט קמא להמשך הדיון בשאלה אם נתקיימו גם שאר התנאים להיות החוב "חוב בסיסי".

השופט ג. בך

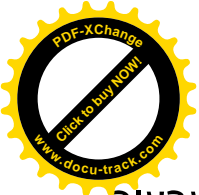
לאחר עיון בחוות הדעת המאלפות של חבריי הנכבדים הנשיא והשופט טל, החלטתי לצרף את דעתי לזו של השופט טל. כמוהו סבור גם אנוכי, ועל פי נימוקיו, כי בהתחשב בכל הנסיבות ניתן להכיר בחוב, נושא ערעור זה, בתור "חוב בסיסי" במובן חוק ההסדרים במגזר החקלאי המשפחתי, התשנ"ב-1992, וזאת חרף העובדה שהמערער העביר את כספי ההלוואות, מהן נובע החוב, לחברה משפחתית שלו ושל אשתו (המערערת 2), שבאמצעותה הוא מייצר ומשווק את התוצרת החקלאית.

חברי הנכבד הנשיא מבסס את עמדתו בין היתר על הדוגמא הבאה, באומרו: "ניטול לדוגמא אדם שלו משק חקלאי בו הוא עובד, ובשל כך הוא נחשב כ"גורם חקלאי" לצורך חוק ההסדרים. אולם לאותו אדם גם מניות בחברה חקלאית כלשהי. האם ניתן לאמר שהלוואה שנלקחה עבור החברה בה יש לו מניות, והחוב הנובע מהלוואה זו, ייחשבו כנובעים מעיסוקו כחקלאי?"

והנשיא משיב על שאלה זו בשלילה.

אולם כשלעצמי סבורני, כי יש הבדל מהותי מכריע בין מקרהו של אדם הנוטל הלוואה עבור "חברה כלשהי" בה יש לו מניות, לצורך עסקיה של אותה חברה, ובין מקרהו של המערער, שלקח את ההלוואה עבור עיסוקו הוא, כאשר החברה ערבה לו, וכאשר אותה חברה, אשר היא בשליטתם המוחלטת של המערער ושל אשתו כבעלי מניות יחידים, שימשה אך מכשיר בידי המערער לביצוע עיסוקו החקלאי. המדובר כאן בעיסוק חקלאי מצד תא משפחתי בודד במלוא מובנו של אותו מונח. אם לשם הסתמכות על עובדות אלה וקביעת מימצאים על פיהן, יש צורך ל"הרים את המסך", הרי הייתי רואה הצדקה אף לכך במקרה דנן, על מנת למנוע ביסוס מסקנותינו על תשתית עובדתית הנוגדת את המצב לאמיתו.

אשר על כן נראה גם לי, כי מן הדין לקבל את הערעור, כמוצע על-ידי חברי הנכבד השופט

לפיכך, הוחלט, ברוב דעות, וזאת כנגד דעתו החולקת של כב' הנשיא, לקבל את הערעור.

המשיב יישא בהוצאותיהם של המערערים בסכום של 3,000 ש"ח.

ניתן היום, ו' שבט התשנ"ד (18.1.94).

אזרחות אירופאית לספרדים

[קבלת אזרחות ספרדית ואזרחות פורטוגלית ליוצאי ספרד תורכיה צפון אפריקה ועוד](#)

טלפון: 054-5987144

דוא"ל: Info@LawOfisrael.com

בקשות להסרת פסק דין

יש להפנות בשפה האנגלית לכתובת :

admin@psakim.com

בצירוף כתובת העמוד ונימוקי הבקשה.

השירות כרוך בתשלום.

[Switch to mobile version](#)